

בס"ד, כ' טבת התשפ"ד

בבא קמא דף ס' – הדליק בסיוע הרוח, אגדתות שקשורות לאש

מושגים:

1. אשו משום חיציו –
הגמ' בדף כב הביאה מחלוקת אמוראים בשאלה מצד מה חייבה התורה תשלום על נזקי אש,
1. רבי יוחנן אמר 'אשו משום חיציו', כלומר כשאדם מדליק אש זה כאילו הוא יורה חץ בכוחו, כי גם באש אין ממשות פיזית אלא האדם הוא שמדליק אותה. ולכן אם אדם הדליק אש ופגע בחברו הוא גם ישלם ריפוי, צער, שבת ובושת.
2. ור"ל אמר אשו משום ממונו, כלומר, כמו רכושו שהזיק כמו שור, וזה לא דומה לחיציו כי האש לא מתפשטת מכוחו של האדם אלא מעצמה בעזרת הרוח.
2. זורה ורוח מסייעתו –
אדם שזורה בעזרת הרוח, שהוא מעיף את התבואה לאויר, והרוח מעיפה את המוץ והגרעינים נופלים לרחת. נחשב עושה מלאכה בשבת וחייב סקילה במזיד, למרות שהרוח עוזרת לו. משום שכך עושים את מלאכת הזרייה, והתקיימה מחשבתו.
3. כגון דצמרא צימורי –
רבי זירא הסביר את ההבדל בין הדלקת אש לזרייה, 'כגון דצמרא צמורי' שהמבעיר לא נשב באש, אלא רק הוציא הבל חם מפיו לכיוון האש. ונדיר שזה יעזור להבעיר אש, כי הרוח מקררת את ההבל, לכן הוא לא היה אמור להעלות על דעתו שהאש תובער.
4. טמון באש –
חכמים חולקים על רבי יהודה וסוברים, שחפצים שהיו מוחבאים בתוך התבואה בשדה, ונשרפו באש שיצאה מבית שכן, יש פטור מתשלום עליהם. הם לומדים את זה מלשון הכתוב 'הקמה' שכמו קמה שנשרפה שהיא גלויה, כך יש חובת תשלום רק על דברים גלויים ולא מכוסים בנזקי האש.

שאלות:

1. עבריינים הציתו את המחסן של 'יער זאב בע"מ', והאש התפשטה ברוח חזקה מאד למחסן של 'נחלת המושבים', האם חברת 'יער זאב' צריכה לשלם?
(מבוסס על מקרה אמיתי, משנת תשנ"ו, הערעור של 'יער זאב' התקבל)
- הברייתא בגמ' אומרת, שאם אדם ליבה את האש וגם הרוח ליבתה, אם יש בליבוי שלו כדי ללבותה חייב, אחרת הוא פטור.
- התוס' אומרים שאם הרוח יכולה ללבות בלעדיו הוא בכל מקרה פטור, כי הוא לא עשה שום נזק שלא היה קורה בלעדיו.
- ובנוסף על מנת שהוא יתחייב דרוש שהליבוי כלומר ההבערה תהיה שלו בלבד, ללא סיוע חיצוני כדי שייחשב 'המבעיר את הבעירה'. (לאחר מכן האש תוכל להתפשט מעצמה ברוח מצויה.)
- הגמ' שואלת מדוע זה שונה ממי ש[זורה ורוח מסייעתו] שחייב חטאת לעניין שבת, כשמפריד את המוץ מהגרעינים, למרות שבלעדי הרוח המלאכה לא נעשית.

הגמ' מביאה ארבעה תירוצים:

- **אביי** תירץ שאצלינו מדובר שהוא לא נעזר ברוח. הוא ליבה מצד אחד והרוח מצד שני, והרוח לא סייעה בכלל לליבוי שלו. והאש שלו היתה נכבית, (אלא שהאש שכל אחד מהם יצר בסוף התחברה וזה לא משהו שקורה בדרכי. והוא לא אחראי בצורה כזו על הליבוי של הרוח (פירוש שני בתוס').
 - **רבא** אמר, שהליבוי שלו לא היה נדלק ומתפשט ברוח מצויה, אלא שפתאום הגיעה רוח שאינה מצויה, והוא לא היה אמור להעלות בדעתו את האפשרות הזו.
 - **רבי זירא** אמר, {כגון דצמרא צמורי} שהוא לא נשב ברוח, אלא רק הוציא הבל חם מפיו לכיוון האש, ובדרכי"כ הרוח מקררת את ההבל, והוא לא היה אמור להעלות על דעתו שהאש תובער.
 - **רב אשי** תירץ, שיש הבדל מהותי בין נזיקין להלכות שבת, שבהלכות שבת גם אם אין בכוחו לבצע את המלאכה לבד, תוצאת המלאכה התבצעה וזו מלאכת מחשבת, וזו הדרך לבצעה. ואילו גרמא בניזיקין, שנעזר ברוח פטור.
2. האש מהחצר של שמוליק יצאה לחצר של חיים ושרפה את התרנגולות, שמוליק צריך לשלם?

המשנה והגמ' מבארות כיצד לומדים מהפסוקים איזה דברים כלולים בנזקי אש, התורה אומרת 'כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה'.

רבא מסביר מדוע צריך להשמיע גם קוצים וגם גדיש, כי בקוצים אנשים לא נזהרים ולכן זה יכול להישרף, אבל גדיש שבדרכי"כ שומרים עליו אולי אין עליו חיוב, מצד שני גדיש הוא יקר ולא הייתי לומד ממנו שחייבים גם על קוצים.

לדעת **חכמים** מ'קמה' שהיא גלויה לומדים שיש פטור על {טמון באש}, ול**רבי יהודה** שמחייב בטמון, הוא לומד שחייבים גם על בעלי קומה, שאלו אילנות ובע"ח. **חכמים** לומדים לרבות את האילנות מהמילה המיותרת 'או' הקמה'. והגמ' גם מסבירה מה **רבי יהודה** לומד מהמילה 'או'.

מכך שהתורה בנוסף לכל אלו הזכירה 'שדה' לומדים שחייב בנזקי האש גם אם האש ליחכה נירו, כלומר קלקלה את החריש שלו או סכסכה את אבניו, שאלו דברים שבשדה.

הגמ' מביאה אגדותות אגב הפסוק שהוזכר, **ר"ש בר נחמני** אמר בשם **רבי יונתן**, שפורענות באה לעולם בגלל הרשעים שהם נחשבים הקוצים, אבל פוגעת קודם גם בצדיקים שנחשבים הגדיש. ולכן נאמר 'ונאכל' גדיש. שהצדיקים נפגעו כבר קודם.

רב יוסף שנה ברייתא אגב הפסוק שנאמר לבני"י במצרים, 'ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר', שכיוון שניתנה רשות למשחית הוא לא מבחין בין צדיקים לרשעים וגם מתחיל מהצדיקים. ומהדרשה הזו **רב יוסף** בכה, **ואביי** ניחם אותו, שהקב"ה לוקח את הצדיקים 'מפני הרעה', כדי שלא יסבלו בפורענות.

הגמ' מביאה עוד אגדותות אגב הפסוק 'ואתם לא תצאו...עד בוקר'. שאדם צריך לצאת מהבית לאחר הבוקר, באור 'בכי טוב', ולהגיע חזרה לפני הלילה, כשיש עדיין אור.

והגמ' לומדת מעוד פסוקים כיצד ומתי על אדם להסתגר בביתו מפני דבר, וכיצד להתנהג הפוך ולא להסתגר כשיש רעב, כמו שמצאנו אצל אברהם אבינו, ואצל ארבעת המצורעים שישבו פתח השער.

ועוד, מתי אדם צריך ללכת בצידי הדרך ומתי באמצע הדרך על מנת שלא יזקק. ומתי אסור לו להיכנס ביחידות לבית הכנסת.

3. רועי השליך סיגריה ושרף את המכונית של יונדב שנכווה, האם רועי צריך לשלם ליונדב הוצאות רפואיות?

רבי אמי ורב אסי, ישבו לפני **ר"י נפחא**, ואחד מהם התעקש ש**ר"י** יאמר להם דברי אגדה, והשני הלכה.

ר"י משל להם משל על אדם שיש לו אשה צעירה ואשה זקנה, וזו מורטת לו את השערות הלבנות וזו את השחורות, כי אחת רוצה שהוא יראה צעיר והשניה זקן, והוא נשאר קרח מכאן ומכאן.

ר"י נפחא אמר להם בסוף דברי אגדה ודברי הלכה על אותו פסוק, 'כי תצא אש ומצאה קוצים...שלם ישלם המבעיר את הבעירה'.

אגדתא, שהקב"ה אמר שהוא ישלם על הבעירה שכאילו הצית אש בציון, למרות שהיא יצאה מעצמה 'כי תצא אש' כתוצאה מחטאינו. והקב"ה עתיד לבנותה באש, ושלם ישלם את הבעירה.

ושמעתתא, הלכה, שפתח הכתוב בנזקי ממונו, 'כי תצא אש', וסיים בנזקי גופו, 'המבעיר את הבעירה', ללמד ש**נאשו משום חיציו**, ואש נחשבת נזק מגופו, ולא ממונו שהזיק. ולכן אם אדם הבעיר אש, הוא חייב בארבעה דברים, (ריפוי, שבת, צער ובושת). כאדם שהזיק אדם.

4. דוד נכנס לסוריא, לחפש שרידים של כתר ארם צובא, לדעת כיצד כתובה המילה 'זכר עמלק', האם הוא נהג נכון?

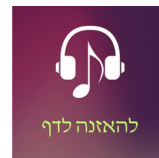
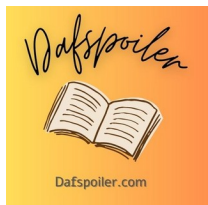
הגמ' דורשת את הסיפור שמופיע גם בשמואל וגם בדברי הימים בשינויים קלים, 'ויתאוה דוד ויאמר מי ישקני מים מבור בית לחם אשר בשער', ושלושת הגיבורים הבקיעו במחנה פלישתים ושאו מים מבור בית לחם.

הגמ' מבינה שלדוד היה שאלה בהלכה, והוא רצה תשובה מהסנהדרין שיושבים בשער. והגמ' מביאה שלוש אפשרויות מה היתה השאלה ההלכתית, הגמ' דנה בשוני בפסוקים בין שמואל לדברי הימים, ומה הכוונה שדוד לא רצה לשתות את המים ויסך אותם לד'.

○ **רבא** אמר שהוא שאל מה הדין של {טמון באש}, האם **כחכמים** או כדעת **ר"י**, הסנהדרין השיבו לו תשובה. דוד לא שתה את המים כי לא רצה לפרסם את התשובה בשמם של הגיבורים, כי הוא קיבל משמואל הרמתי, שכל מי שמוסר נפשו, מסתכן, על דברי תורה לא אומרים דבר הלכה משמו.

○ **רב הונא** אמר שפלישתים הסתתרו בתוך גדישים של ישראל, ודוד שאל אם מותר לו להציל עצמו בממון חבריו, על ידי שישרוף את הגדישים. והסנהדרין השיבו שאסור, אבל למלך מותר, והוא לא רצה לקבל את ההנחה של מלך, וזה הכוונה שהוא לא שתה את המים, והציל את החלקה.

○ **רבנן**, או **רבה בר מרי** אמרו, שהוא שאל אם מותר לו להשתמש בגדישים של שעורים של ישראל להאכיל לבהמותיו, ואח"כ להחזיר להם מגדישי עדשים של

פלישתים. גם כאן השיבו לו שרק למלך מותר, והוא לא רצה להקל.